

Književne novosti

Ivan Cankar: Krpanova kobila. Okraske in karikature avtorjevo narisal Hinko Smrekar. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1907. Natisnil A. Slatnar v Kamniku. Cena: broš. 4 K, izv. vez. 5 K 50 h, po pošti 30 h več.

„Pot za razpotjem“ je naslov novemu romanu gospoda dr. Iva Šorlija, ki izide v kratkem v Bambergovem založništvu v Ljubljani. Na to delo, o katerem se nam je izrekel ocenjevalec jako pohvalno, opozarjamo naročnike našega lista že sedaj.

A. Aškerc: Junaki. Epske pesnitve. Založil L. Schwentner v Ljubljani. 1907. Obseg: Knez Volkun. Zgodovinski prizor iz osmega stoletja. — Knez Ljudevit. Zgodovinska rapsodija iz devetega stoletja. — Rôpoša in Kruci. Zgodovinska romanca iz let 1704 –1746. — Kralj Matjaž. Narodna pravljica.

Aškerc se je dvignil na našem književnem polju na odlično mesto, kakršnega ni pred njim zavzemal nihče. Njegov nastop je zbudil v literarnih krogih opravičeno največjo pozornost. Oglasil se je slovenski epik, velik, istinit pesnik. Njegova bojvita muza je ubrala krepke, moške glasove. Zavzeto so gledali ljudje, češ, ali se more naša mehka govorica izlivati tudi v mogočne akorde, ki kličejo na boj in prorokujejo svobodo? Aškerc je dokazal — da!

Lepo je bilo gledati, kako so rasle markantne slike izpod njegovega peresa. Ni bila samo harmonija barv, bila je sila idej, jasnost misli, plemenitost tendence: Vereščagin.

Boj za svobodo, za oproščenje sužnjem! Tako je staló napisano v njegovi delavnici. Samo mestoma se je oglasilo njegovo srce in govorilo samo zase, samo o sebi. Zato je njegova lirika kot tenak, medlo se blesketajoč okvir ob veliki, mogočno učinkujoči sliki, kjer žanje smrt in se dviga izpod krvi in verig v blato pritiskani genij človeštva: ubiješ posameznika, a njegova smrt je kot seme, ki rodi močnejše, samozavestnejše, svobodnejše pleme! — Iz tega vzroka ne pride Aškerčeva lirika toliko v poštev, ker mu je odkazala njegova moška in brezobzirna natura mesto reprezentanta slovenske epike. In kadar imamo Aškerca v mislih, ga sodimo samo s tega stališča, pravzaprav na tem stališču. Govoriti nam je torej z odlično osebnostjo.

Pri nas niso navajeni ljudje, da bi povedali vsakomur resnico v obraz, kako da bi bila resnica samo za posameznika, in sicer v prvi vrsti za tistega, ki stoji po svojem socialnem položaju v nižjih vrstah: beraču smeš reči vsak hip, da je berač; a kdor je bogat v naslovih in dohodkih, pa siromak v glavi in lopov v srcu, naj velja za vzor človeka. Če mu poveš resnico, te toži zaradi razžaljenja časti.

Pesnika ni tako lahko tožiti, ker zna povedati največje očitjanje tudi tako, da ne pride v konflikt s kazenskim zakonom. Lahko pa je pograbit blato za plotom in ga vreči vanj. In tako se je zgodilo, da je priletelo v Aškerca mnogo kep. Naša javnost sodi, da ga ni tako kamenanje nič bolelo. Zato je čimbolj rasla vera v njegovo krepko naturo. Temu je dajal povod pesnik sam, ker ni odložil peresa, temveč je pesnil dalje. A tu se je zgodil preobrat: tendenca je stopila v

ospredje, ko je bila prej skrita; v ozadje pa je stopila moč njegove pesniške tvorne sile, ki je prej razodevala velikega pesnika in plemenitega človeka. Ne moremo reči, da bi ne bilo vredno pesnika tudi to, saj razpolaga s svojo voljo tako kakor vsak drug človek. Tudi tak način bojevanja za visoke ideale dovede pesnika do zmage, ako raste z voljo tudi moč.

In tako sem prišel tudi do tega, kar sem hotel povedati.

„Junaki“ so Aškerčevo poslednje delo. Junaki? Da! In sicer toliko, kolikor zaslužijo to ime po mestu, veljave in važnosti, ki jim jih je odkazala zgodovina, oziroma fantazija narodove tradicije. Aškerc je zapisal, kar mu je narekavala zgodovina in narodna pesem: z mesta ustvarjajočega pesnika, ki vse presnuje in preobrazi v svoji duši, je stopil na mesto vestnega kronista, ki ponavlja zgodovinska dejstva ali pa recitira staro junaško narodno pesem.

Ne govoril bi tako, ako bi ne gojil do Aškerca globokega spoštovanja. Ko bi kdo drugi napisal „Junake“ — recimo jaz — bi bila taka sodba celo hvala, saj je v nekaterih primerih že dovolj, ako poiščemo v pozabnosti to, kar bi utegnilo zanimati in česar je škoda, da bi pozabili nanje. Meni bi ljubi Bog in p. t. javnost oprostila tako razglabljanje in iskanje zgodovinskih resnic, ali Aškercu, ki nam je napisal „Balade in romance“, tega ne bo odpustila!

Ob „Junakih“ sem dobil vtisk, da je Aškerc delal silno naglo. V tej veri me utrjuje dejstvo, da se eni in isti verzi mestoma ponavljajo in da so napravljene tako, da jih nikakor ni mogoče primerjati z jeklenim značajem njegove prejšnje pesniške govornice. Nadalje se mi zdi, da so te epske pesnitve v nekem pogledu samo prvi osnutki, ki bi se dala iz njih napraviti lepa galerija slik, podobnih „Ilirski tragediji“, „Listu iz kronike zajčke“, „Stari pravdi“ itd. itd. — V „Knezu Volkunu“ n. pr. obeta Vitomir, kaj bo vse povedal knezu Volkunu, ko se predstavi koroškemu ljudstvu. A ko pride prilika, Vitomir — molči. — Meni najbolj ugaja „Rópoša in Kruci“, kjer govori nekdanji Aškerc v svojem krepkem jeziku ter se popne ob koncu do višine, ki vpliva na človeka z mogočno silo. Aškerc redivivus!

Ali ne more ostati tako?

Napisal sem te vrstice, ker mi ni dalo srce, da bi molčal. Prazna hvala se mora gabiti vsakomur, ki tudi sam ve, kaj more in zna. Naj mi te odkrite besede ne zameri pesnik, ki ga ljubimo. Kako bi ne bili odkritosrčni proti njemu, ko se sam bojuje za resnico!

E. Gangl.

Ksaver Meško: Mir božji. Ljubljana 1906. (Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.) Cena K 3.50.

Ta knjiga nadaljuje tam, kjer je pred dvema letoma nehal Meško „Ob tilih večerih“. (Gl. Zvon 1904, stran 181. idd.)

Zopet dve leti je iskal pesnik miru in zdaj ga je našel, kakor nam zatrjuje. Našel? Ko bi mu tudi mogli verjeti, ne verjeli bi mu radi. V tem trenutku, ko bi Meško res našel mir, je pesnik za nas izgubljen: dokler še išče miru, je on naš, je naš pesnik, najnežnejši in najčutnejši umetnik v ateljeju človeškega srca; dokler on išče miru, ga iščemo mi ž njim; kadar ga najde, pa se bomo molče poslovili brez slovesa... Ej, pa tako daleč še nismo in še ne bomo za karbodi; res je prvi izmed dvanajsterih sestavkov pričujoče knjige naslovljen „Mir“ in zadnji „Mir božji“, a kar je med obema „mirnima“ koncema, to je vse prej ko mimo; tu gospoduje ves tisti Meško, čigar najljubša beseda in najznačilnejša bitnost je hrepenenje; hrepenenje pa je oče nemirnosti.